

ка; порівняльний аналіз педагогічних ідей С.У. Гончаренка та інших вітчизняних і зарубіжних педагогів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний енциклопедичний словник / С.У. Гончаренко. – 2-е видання, доповнене й виправлене – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.
2. Загальна психологія [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://studfiles.net/preview/5259411/page:44/>.
3. Зельдович Б.З. Ділове спілкування : [учбовий посібник] / Б.З. Зельдович. – М. : Альфа-Пресс, 2007. – 456 с.
4. Козлов М.І. Енциклопедія практичної психології / М.І. Козлов [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://psychologis.com.ua/cherty_lichnosti-1.htm.
5. Лукіна Т.О. Технологія розробки анкет для моніторингових досліджень освітніх проблем : [методичні рекомендації] / Т.О. Лукіна. – Миколаїв : ОІППО, 2012. – 32 с.
6. Психологічний словник / ред. В.П. Зінченко. – 2-е вид., перероб. і доп. – М. : Педагогіка-Прес, 1999. – 440 с.
7. Васильев И.Г. Социологические исследования в библиотеках : [практ. пособ.] / И.Г. Васильев, М.Е. Илле, Д. Равинский. – СПб. : Профессия, 2002. – 176 с.
8. Соціологія : [посіб. для студ. вищих навч. закладів] / за ред. В.Г. Городяненка. – К. : Академія, 1999. – 384 с.
9. Философский словарь / под ред. И.Т.Фролова. – 6-е изд., перераб. и доп. – М. : Политиздат, 1991. – 560 с.
10. Ядов В.А. Социологическое исследование: методология, программа, методы / В. Ядов. – Самара : Самарский ун-т, 1995. – 331 с.

УДК 37.003:782/785

ТЕРАПЕВТИЧНИЙ ВПЛИВ МУЗИКИ: ІСТОРИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ*

Терентьева Н.О., д. пед. н., доцент,
професор кафедри педагогіки, психології та методики фізичного виховання,
професор кафедри мистецьких дисциплін

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Гладков М.В., магістрант

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Стаття присвячена актуалізації питання впливу музики на здоров'я людини, зокрема на суб'єктів освітнього/навчального-вихованого процесу. Наголошено на значущості якісно нового освітнього середовища, в якому активно запроваджено здоров'язбережувальні технології, зокрема і музикотерапію. Здійснено коротку історичну ретроспективу здоров'язбережувального впливу музики на здоров'я людей від давніх часів. Окреслено значущість музики як навчальної дисципліни (середньовічні університети) і музикотерапії як здоров'язбережувальної технології. Виокремлено внесок фахівців у становлення музикотерапії як інтегративного утворення.

Ключові слова: *суб'єкти освітнього процесу, здоров'язбережувальні технології, освітнє середовище, музикотерапевтичний вплив, музикотерапія, музика.*

В статье актуализированы вопросы влияния музыки на здоровье человека: в частности на субъектов образовательного/учебно-воспитательного процесса. Акцентировано внимание на качественно новой образовательной среде, в которой активно внедряются здоровьесохраняющие технологии: в том числе и музикотерапия. Представлена короткая историческая ретроспектива здоровьесохраняющего влияния музыки на здоровье людей, начиная с давних времен. Очерчена значимость музыки как учебного предмета (средневековые университеты) и музикотерапии как здоровьесохраняющей технологии. Приведены данные про научные изыскания специалистов как интегративного образования.

Ключевые слова: *субъекты образовательного процесса, здоровьесохраняющие технологии, образовательная среда, музикотерапевтическое влияние, музикотерапия, музыка.*

* При підготовці статті частково використано практичні напрацювання Г. Батищевої та А. Кутявиної; досягнення викладачів кафедри Мистецьких дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка; вчителів музичних шкіл міста Чернігів.

Terentieva N.O., Hladkov M.V. THERAPEUTIC INFLUENCE OF MUSIC: HISTORICAL AND METHODOLOGICAL ASPECT

The article is devoted to actualization of the issue of the influence of music on human health, in particular on subjects of the educational/educational-educated process. The importance of a qualitatively new educational environment, which actively introduces health-saving technologies, including music therapy, is emphasized. A brief historical retrospective of the health-saving effect of music on the health of people from ancient times has been made. The significance of music as a discipline (medieval universities) and music therapy as a health-saving technology is outlined. The contribution of specialists in the formation of music therapy as an integrative entity is singled out.

Key words: *subjects of the educational process, health-saving technologies, educational environment, music therapy effect, music therapy, music.*

Постановка проблеми. Оптимальна та ефективна побудова освітнього процесу у вищих закладах освіти та навчально-виховного процесу у загальноосвітніх навчальних закладах вимагає врахування фізичного, психофізичного та психологічного стану суб'єктів цих процесів, оскільки саме система освіти продукує фахівців, які сприятимуть розбудові країни та суспільства загалом. За твердженням Л. Горяної, для створення перспективного суспільства потрібні генетично, фізично і психічно здорові, високоінтелектуальні люди, які мешкають у здоровому за соціальними й економічними показниками середовищі [1, с. 169], а здоров'язбереження є інтегральним показником якості життя. На жаль, людство на початку XXI ст. є досить хворим, про що свідчать дані, представлені у деклараціях ЦРТ (Цілі Розвитку Тисячоліття), доповідях МОЗ (Міністерство охорони здоров'я), міжгалузевих комплексних програмах «Здоров'я нації», аналітичних звітах тощо. XXI ст., за Доповіддю Всесвітнього комітету з питань довкілля і розвитку при ООН, у контексті ідеології сталого розвитку суспільства зобов'язує суспільство «діяти у спосіб, що підтримуватиме життя, і дозволить нашим нащадкам жити комфортно у дружньому, чистому і здоровому середовищі» [3, с. 10]. Саме тому заклади освіти потребують оновлення освітнього середовища в бік упровадження здоров'язбережувальних технологій не як ситуативних реакцій на певні прояви, а як обов'язкової складової частини цього середовища, розуміння здоров'язбережувальних технологій як освітніх.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вивчення та впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітнє середовище є предметом дослідження таких вітчизняних науковців і практиків, як Н. Беседа, Т. Белоусова, В. Бобрицька, Л. Горяна, В. Жуковський, Н. Заїка, Г. Кільова, Н. Коцур, П. Липський, В. Матвеев, О. Полковенко, Л. Сущенко, Н. Терентьева, О. Тимчик, О. Федорич тощо.

Актуальності набуває такий різновид здоров'язбережувальних технологій, як му-

зикотерапія – контрольоване використання музики у лікуванні, реабілітації, освіті та вихованні дітей і дорослих, що страждають від соматичних і психічних захворювань.

Постановка завдання. Метою цієї наукової розвідки є окреслення музикотерапії як інтегративної здоров'язбережувальної технології та з'ясування доцільності її застосування в освітньому/навчально-педагогічному процесі закладів освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «музикотерапія» має греко-латинське походження і в перекладі означає «зцілення музикою». Існує кілька визначень поняття «музикотерапія»: допоміжний засіб психотерапії; засіб специфічної підготовки пацієнтів до використання складних терапевтичних методів; системне використання музики для лікування, фізіологічних і психосоціальних аспектів хвороби або розладів; засіб реабілітації, профілактики, підвищення резервних можливостей організму; засіб оптимізації творчих сил і педагогічно-виховної роботи; одна з новітніх психотехнік, покликана забезпечити ефективне функціонування людини в суспільстві, гармонізувати його психічне життя.

Музикотерапія загалом розвивається як інтегративна дисципліна на стику нейрофізіології, психології, рефлексології, музикознавства та інших дотичних дисциплін. Вона утверджується в статусі універсальної виховної системи, здатної оптимізувати процес особистісного розвитку людини у складних умовах сучасного суспільного життя.

Але музикотерапія не є новоутворенням, яке виникло у XXI ст. Як поняття «музична терапія» з'явилося в середині XX ст., проте як лікувальна практика існує з давніх часів. Цілющу силу музичної дії для людини окреслювали ще античні філософи, зокрема Аристотель, Піфагор, Платон, Плутарх. Піфагор навіть рекомендував музику як панацею для тіла і душі. У Стародавньому Єгипті під музику приймали пологи. У Стародавній Індії її використовували як спосіб загоєння ран, отриманих під час битви. Авіценна лікував музикою психічно хворих.

Гіппократ зціляв нею безсоння і епілепсію. Римський лікар Гален рекомендував застосовувати музику як протиотруту від укусів змій, Ескулап – при емоційних розладах. Давньокитайські лікарі вважали, що музикою взагалі можна вилікувати будь-які хвороби, і навіть виписували музичні рецепти для впливу на той чи інший хворий орган.

На жаль, із часом стародавні традиції і досвід було втрачено. Розвиток матеріалістичної свідомості і науки знецінив їх, адже геліоцентрична картина світу Коперника не визнала ідею «гармонії сфер», зв'язку музики з Космосом, тому інтерес вчених до цих проблем поступово згас.

У середньовічних університетах музика відігравала провідну роль в освітньому процесі. З чотирьох складових елементів квадрилиуму (арифметика, геометрія, астрономія, музика) саме музика протягом усього періоду становлення університетської освіти відігравала лідерську роль і стала тією другою математикою, «яка використовувалася для <...> задоволення та слугувала Богам» [2, с. 44]. На думку Піфагора, музика – це засіб удосконалення душі. Вивчення музики було зазвичай пов'язано із практикою – вокальною та інструментальною, але в контексті шкільної освіти в ній превалював теоретичний елемент, основу якого становить теорія монокорду. (Навіть практична музика, напевно, викладалася аналітичним шляхом, хоча про практику завжди відомо менше, ніж про книжкову теорію.) Є багато середньовічних текстів, присвячених викладанню музики. Зокрема, піфагорійська теорія музики, викладена Бетіусом, засновувалася на арифметичній, геометричній та гармонійній пропорції чисел 6, 8, 9 та 12. Ці співвідношення вважалися автором найбільш важливими [2, с. 45]. Вивчення музики передбачало вивчення і використання певної термінології, яка, до речі, була надзвичайно складною і малозрозумілою. Проте з часом музичний запис, де використовувались літери для запису нот, вдосконалюється, що пов'язано значною мірою з початком використання числових дробів [4, с. 40].

Найбільшого прогресу в часи середньовіччя вивчення музики досягало за умови викладання її великою церквою або храмом чи монастирем. Із точки зору можливостей музичної освіти з Парижем не могло зрівнятися жодне з європейських міст того часу. І хоча Саламанка надавала вчені ступені в області музики, викладання тут було переважно теоретичним, сконцентрованим головним чином на запам'ятовуванні дробів. Завжди й усюди музика вважалася наукою не лише інструментальною, а й уні-

версальною, всеохоплюючою, гуманною. Концепція гуманної музики уособлювала гармонію психічного та фізичного станів людини. За універсальною концепцією музики, кожному з небес властивий власний акорд. Така інтерпретація слугувала, мабуть, нагадуванням студентам про задоволення, які очікують їх під час вивчення інших дисциплін квадрилиуму, зокрема астрономії [4, с. 40–41].

Музику в університетах вивчали до XIX ст. Оскільки в курсі музики була арифметична складова частина, не варто дивуватися тому, що математика та астрономія могли вплинути на неї, і самі ці дисципліни зазнавали впливу музики.

Лише з XIX ст. починається відродження музикотерапевтичної практики: французький психіатр Еськіроль почав використовувати музичну терапію у психіатричних закладах. Подальше поширення музикотерапія отримала після Першої світової війни. У 30-х рр. досвід військових лікарів використовували німецькі терапевти під час лікування виразки шлунку, швейцарські – під час лікування легких форм туберкульозу; австрійські акушери за допомогою музики знеболювали пологи. Використання музики і звуку як анестезуючого засобу стало застосовуватися і в стоматологічній, і в хірургічній практиці. Зазначене стало основою розвитку музикотерапії після Другої світової війни.

У другій половині XX ст. технічні можливості в дослідженні фізіологічних реакцій, що виникають в організмі у процесі музичного сприйняття, незрівнянно зросли. Було доведено, що музика активно впливає на функції всіх життєво важливих фізіологічних систем, інтенсивність різних фізіологічних процесів, спричиняє певні гормональні і біохімічні зміни.

У багатьох країнах Західної Європи і США було організовано, а згодом популяризовано музико-психотерапевтичні центри: у Швеції та Австрії – *Osterreichisch Gesellschaft zur Forderung der Musiktherapie*, Швейцарії – *Schweizer Forum fur Musiktherapie*, Німеччині – *Arbeitsgemeinschaft fur Musiktherapie*. З середини XX ст. музична терапія розвивається як окрема індустрія, а її швидкому поширенню, на жаль, сприяє не усвідомлення загального позитивного впливу музики на організм людини, а системна криза медичної допомоги, загальний негативний соціальний фон.

Музикотерапія в XX ст. оформилася в кілька шкіл. Представники шведської школи (засновник – А. Понтвік) обґрунтували концепцію психорезонанса, яка ґрунтується на твердженні, що саме музика здат-

на проникнути в глибинні пласти людської свідомості, які можуть вступати в резонанс з озвученою музичною гармонією і проявлятися для аналізу і розуміння. Лікувальний ефект американського напрямку музичної психотерапії ґрунтується на ідеях традиційного психоаналізу. Під час сеансу психотерапевт за допомогою музики доводить пацієнта до катарсисної розрядки і цим полегшує його стан. У зв'язку з цим великого значення має добірка музичних творів, що викликають необхідні переживання. Американські музикотерапевти склали каталоги лікувальних музичних творів найрізноманітніших жанрів і стилів з урахуванням стимулюючої або заспокійливої лікувальної дії. Німецька школа (Швабе, Келер, Кеніг), ґрунтуючись на тезах психофізичної єдності людини, основну увагу спрямувала на розвиток різних форм комплексного використання цілющого впливу різних видів мистецтв.

Особлива роль у розвитку музикотерапії належить паризькій школі професора Альфреда Томатіса, який звернув увагу на фантастичну цілющу ефективність музики Моцарта, її здатність стимулювати інтелект і зцілити людину навіть від невиліковних хвороб. Антоніо Менегетті (Італія) розробив основи онтопсихологічної музикотерапії, спрямованої не на зцілення, а на профілактику хвороби через комплексну дію співу, звуку й танцю. У Російській імперії перші наукові роботи, присвячені вивченню механізмів впливу музики на людину, з'явилися наприкінці XIX – початку XX ст., зокрема, у роботах В. Бехтерева, І. Сеченова, І. Догеля, І. Тарханова наведено дані щодо сприятливого впливу музики на центральну нервову систему, дихання, кровообіг та газообмін. Одна з найбільш перспективних методик сучасної музикотерапії розроблена Р. Блаво (Санкт-Петербург). Його система ґрунтується на інтеграції наукової медицини та досвіду використання цілющої дії звуку цілителями Індії, Непала та Шрі-Ланки.

Спеціальні методики зцілення співами покладено в основу системи С. Шушарджана (Москва). Оперний співак (у минулому) виокремлює вокалотерапію як метод підвищення резервних можливостей організму людини та корекції порушених функцій методом активного вокального тренінгу. Оригінальну концепцію музично-раціональної психотерапії розробив В. Петрушин (Москва) на основі давніх методик та сучасних наукових досягнень, що сприяє не лише фізичному, а й психологічному та інтелектуальному видужуванню пацієнтів. Зауважимо, що захворювання часто залежать

та/або спричинені не фізичними особливостями організму, а й особливостями характеру, які є похідними від світосприйняття.

В. Елькин (Санкт-Петербург), ефективно об'єднавши музикотерапію з кольородіагностикою М. Люшера, розробив комплексну допомогу рішення психологічних проблем (слово, живопис, музика).

Новий напрям музикотерапії – астромузика – ґрунтується на основних принципах астрології для добору, діагностики, лікувального та психокорекційного впливу на людини (пацієнта) спеціально добраної музики. Основу астромузичної технології становить цілеспрямований вплив музики на підсвідомість індивіда для трансформації характеру в об'єктивно окресленому напрямі. К. Деймон, В. Петрушин, А. Юсфін обґрунтували тезу, що за допомогою звуків людина здатна набути або позбавитись певних якостей, досягти фундаментальних змін власного характеру, стилю відносин у житті.

Вченими XX ст. досліджено механізм музикотерапевтичного впливу на живу матерію як акустико-біорезонансний ефект, причиною якого є ритм. Високий рівень ритмічності (особливо той, що збігається з природними фізіологічними ритмами) викликає позитивні емоції (в основі яких є бажання повторення процесу). Негативні емоції порушують ритмічність організму (що викликає бажання видалити подразник). Доведено, що за допомогою відповідної музики можна відновити здоровий ритмічний режим і зцілити хворий орган та саморегулюючі функції організму. Саме музичний вплив здійснює регулювання функцій організму, а головний вплив здійснюється на людську психіку – причини всіх без винятку хвороб.

Окреслимо основні форми музикотерапії: рецептивну, активну, інтегративну. Рецептивна музикотерапія (пасивна) характеризується тим, що пацієнт під час музикотерапевтичного сеансу не бере в ньому активної участі, перебуваючи в ролі слухача. Пацієнту пропонують прослухати різні музичні композиції або вслухатися в різні звучання, що відповідають стану його психічного здоров'я та етапу лікування. Активні методи музичної терапії засновані на активній роботі з музичним матеріалом: інструментальна гра, спів. Інтегративна музикотерапія задіює можливості інших видів мистецтва: малювання під музику, музично-рухливі ігри, пантоміма, пластична драматизація під музику, створення віршів, малюнків, оповідань після прослуховування музики та інші творчі форми. Музично-терапевтичні методи, зазвичай, добираються індивідуально.

Наведемо кілька прикладів «музичних рецептів».

1. Для підняття настрою: «Рондо в турецькому стилі» Моцарта, «Хабанера» з опери «Кармен» Жоржа Бізе, «Тріумфальний марш» з опери Джузеппе Верді «Аїда».

2. Для зменшення тривожності і відчуття невпевненості: «Мазурка» Шопена, вальси Штрауса, «Мелодія» Рубінштейна.

3. Для зменшення дратівливості і позбавлення від неврозів: «Місячна соната» і «Симфонія ля-мінор» Бетховена, «Канта-та № 2» Баха, «Симфонія» Гайдна, «Італійський концерт» Баха».

4. Для загального заспокоєння й умиротворення: «Колискова» Брамса, «Ноктюрн соль-мінор» Шопена, «Аве Марія» Шуберта, «Світло місяця» Дебюссі, «Симфонія № 6» Бетховена, 2-а частина, вальси Штрауса.

5. Для легкого ранкового пробудження: концерти і сонати Вівальді, серенади Шуберта, «Ранок» Штрауса, «Ранковий настрій» Гріга, «Море» Дебюссі, «Пробудження птахів» Мессіана.

6. Для запобігання порушень сну: «Пер Гюнт» Гріга, «Мрії» Шумана; «Сумний вальс» Сібеліуса, п'єси Чайковського, «Мелодія» Глюка.

7. Для запобігання гіпертонії: «Канта-та № 21» і «Концерт ре-мінор» для скрипки Баха, «Весільний марш» Мендельсона, «Соната для фортепіано» Бартока, «Ноктюрн ре-мінор» Шопена, «Меса ля-мінор» Брукнера.

8. Для лікування алкогольної залежності і куріння: «Аве Марія» Шуберта, «Місячна соната» Бетховена, «Заметіль» Свиридова, «Лебідь» Сен-Санса.

9. Для лікування гастриту: «Соната № 7» Бетховена.

10. Для зменшення епілептичних припадків: «Соната K448» Моцарта.

11. Для лікування виразкової хвороби шлунку й дванадцятипалої кишки: «Вальс квітів» Чайковського, музика Моцарта.

12. Для лікування мігрені: «Гуморески» Дворжака і Гершвіна, «Весняна пісня» Мендельсона.

13. Для зменшення головного болю, пов'язаного з емоційним перевантаженням: «Маскарад» Хачатуряна, «Угорська рапсодія» Листа, «Дон Жуан» Моцарта, «Фіделіо» Бетховена, «Полонез» Огінського.

14. Для зменшення перевтоми: пісні Луї Армстронга, Елвіса Преслі, Дюка Веллінгтона.

15. Щоб забути про проблеми і неприємності: «Аве Марія» Шуберта, «Колискова» Брамса.

Музикотерапія належить до так званих активних методів групової психологічної

допомоги, кінцева мета якої – реставрація почуття гідності, набуття стресотолерантності, реабілітація та реадaptaція. Цей метод може використовуватися в роботі з дітьми дошкільного віку, їхніми батьками, «важкими» підлітками, тими, хто зловживає алкоголем і наркотиками, дітьми-інвалідами.

Музикотерапія є одним із засобів підвищення соціальної активності, комунікативних здібностей особистості, її адекватної соціалізації в суспільстві, засобом корекції функціональних рухових, психогенних або соціальних відхилень, оскільки за допомогою специфічних форм і методів впливає на осіб із соціальними, психічними та соматичними відхиленнями. Музикотерапія є джерелом активізуючої творчості та соціальної стимуляції, що впливає на емоційну й волюву сферу людини. Кожен з елементів музикотерапії, в якій формі б він не виражався (вокальній, інструментальній, мовленнєвою, руховій чи образотворчій), здійснює специфічний вплив на людський організм. Вплив музики не залежить від віку, освіти, професії, соціальної чи національної приналежності.

Висновки з проведеного дослідження. Без музики не можна уявити сучасний світ. Мелодії оточують нас вдома, на роботі, в машині, громадському транспорті. На питання, навіщо потрібна музика, зазвичай відповідають не замислюючись – для душі, для настрою, та насправді музика справляє на людину набагато складніший та глибший вплив.

Твердження, що музикотерапія може бути повноцінним методом лікування, не є стовідсотково правильним. Вона корисна, впливає на мозок, проте не настільки, щобвилікувати від захворювання. Музику доцільно використовувати як доповнення до основних методів лікування, тим паче, що прослуховування музичних записів є абсолютно безплатним. І, головне, щоб використовувати музику на користь своєму здоров'ю, абсолютно не треба чекати розвитку хвороби або появи проблеми.

Застосування музикотерапії як інтегративної здоров'язбережувальної технології не вимагає спеціального додаткового обладнання та спеціальної фахової підготовки, проте потребує чіткого виконання доцільності музичного супроводу для запобігання або нівелювання негативних впливів та хвороб як дітей, так і дорослих. Запровадження розроблених та апробованих методик сприятиме створенню якісно нового освітнього середовища, в якому рі-

вень здоров'я дітей не погіршиться, а можливо, й покращиться.

Ефект музики полягає у своєрідному акцентуванні на певних моментах, подіях і ситуаціях у житті людини, посилює їх емоційне сприймання і продукує особливе ставлення до них. Музика стимулює нервові центри, від тональності та сили звуків залежать серцевий ритм і робота органів дихання, живлення тканин організму тощо.

Перспективним вважаємо окреслення впливів музичних творів на інструментів на стан здоров'я суб'єктів освітнього процесу з урахуванням особливостей психо-фізіологічного стану людського організму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Горяна Л.Г. Інтеграція підготовки педагогічних працівників до управління створенням здоров'язбежувального середовища в системі післядипломної педагогічної освіти // Вища освіта України: ризики, сподівання, успіхи : монограф. / редкол. : Євтух М.Б., Горяна Л.Г., Терентьєва Н.О. – К. : Інтерсервіс, 2015. – С. 167–199.
2. Нортон Д. Квадривиум / Д. Нортон // *Alma Mater*. – 2003. – № 2. – С. 42–48.
3. Стратегія сталого розвитку: Підручник / [Боголюбов В.М., Клименко М.О., Мельник Л.Г., Пилипенко В.А., Клименко Л.В.]; За ред. В.М. Боголюбова. – Херсон : Олді-Плюс, 2012. – 446 с.
4. Терентьєва Н.О. Вища (університетська) освіта: становлення і розвиток : [навчально-методичний посібник] / Н.О. Терентьєва. – Черкаси, 2005. – 191 с.

УДК 373.3(477.87)«1991/2011»

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЧАТКОВИХ ШКІЛ У ЗАКАРПАТТІ (1991–2011 РР.)

Фізеші О.Й., д. пед. н., доцент,
декан педагогічного факультету,
доцент кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти
Мукачівський державний університет

Ефективність діяльності освітніх закладів залежить від низки умов: суспільно-політичних, соціально-економічних, культурних, які визначають загальну спрямованість та стратегію освітньої політики конкретної держави. Зі здобуттям Україною незалежності «нове дихання» отримала освіта, яка на змістовому рівні повернулася до витоків української народної педагогіки, до найкращих надбань європейської та світової педагогічної науки. Разом із тим низка складних соціально-економічних чинників, які сформувалися протягом першого десятиліття незалежності України, призвела до скорочення освітніх закладів та кількості школярів у школах Закарпаття. У статті розглянуто тенденції діяльності початкових шкіл – досягнення та недоліки – в умовах становлення нової держави.

Ключові слова: *початкова школа, соціально-економічні умови, Закарпаття, Україна.*

Эффективность деятельности образовательных учреждений зависит от ряда условий: общественно-политических, социально-экономических, культурных, которые определяют общую направленность и стратегию образовательной политики конкретного государства. С обретением Украиной независимости «новое дыхание» получило образование, которое на уровне содержания образования вернулось к истокам украинской народной педагогики, к достижениям европейской и мировой педагогической науки. Вместе с тем ряд сложных социально-экономических факторов, которые сформировались в первом десятилетии независимости Украины, привел к сокращению образовательных учреждений и количества школьников в школах Закарпатья. В статье рассмотрены тенденции деятельности начальных школ – достижения и недостатки – в условиях становления нового государства.

Ключевые слова: *начальная школа, социально-экономические условия, Закарпатье, Украина.*

Fizeshi O.Y. SOCIO-ECONOMIC FACTORS OF THE ACTIVITY OF THE PRIMARY SCHOOLS IN THE TRANS-CARPATHTIA (1991–2011 YEARS)

The efficiency of activity of the educational institutions depends on a number of conditions: social and political, socio-economic and cultural. These conditions determine the general orientation and strategy of the educational policy of a particular state. Education has received the so-called “new breath” when Ukraine gained independence. The education at the content level has returned to the origins of Ukrainian folk pedagogy, to the best of European achievements and the world pedagogical science. Together with a number of the complex socio-economic factors which formed in the first decade of Ukraine's independence have led to a reduction of